

9.3 PODSTATA A DĚLENÍ DOPINGU, DOPINGOVÉ LÁTKY A METODY

Podstatou dopování ve sportu je **užívání látek nebo metod**, které mohou **zvýšit** vlastní sportovní výkon v závodě nebo soutěži nebo také **dlouhodobě podporovat** přípravu na sportovní výkon.

K tomuto účelu je využívána celá **škála farmakologických přípravků**, převážně léků, ale také přípravků **speciálně vyrobených** pro účely dopingů. Léky nebo speciální dopingové přípravky užívané k podpoře sportovní výkonnosti jsou **dávkovány** většinou **bez vědomí** lékařů pouze podle praktických zkušeností a pozorovaných poznatků z jejich působení.

Vliv určité dopingové látky na sportovní výkon **není měřitelný**. Nelze vůbec exaktně **posoudit** nebo změřit, že užitá dávka dopingové látky **vyvolala zlepšení výkonnosti** o určitou konkrétně změřitelnou hodnotu. Důkazem mohou být **pozitivní výsledky** dopingových kontrol sportovců, které mnohokrát ukázaly celé **spektrum** anabolických látek v jednom odebraném vzorku.

To zcela jistě ukazuje na **snahu nalézt** právě tu správnou látku, která by přinesla očekávaný výsledek. Pokušení některých sportovců zlepšit si svoji výkonnost užitím dopingů je tak velké, že mnohdy **neváhají zkoušet** nové další přípravky, když ty původní nezabírají podle jejich představ.

Je až **neuvěřitelné** jak rychle a jakými cestami se nejrůznější **návody** k užívání podpůrných prostředků **šíří** včetně informací o tom, kde lze které preparáty získat a **za jakou cenu**. Výčet prostředků považovaných za doping představuje **celou škálu různých látek**, jejichž účinek na podporu sportovního výkonu se liší v zásadě podle toho, na kterou **složku výkonu** ta která látka působí. Některé látky mají větší význam pro **rozvoj síly** a **rychlosti**, jiné pro vytrvalost, některé spíše působí na projevy chování, zvyšují sebevědomí, agresivitu nebo naopak zase zklidňují, tlumí bolest apod.

Užívání dopingových látek je především spojeno s **vrcholovým sportem**, jehož účastníci jsou motivováni snahou po dosažení nejvyšší sportovní výkonnosti, **vyniknutí** nad ostatními, získání slávy a v některých sportech i hmotného prospěchu.

Dopingem však **není ohrožen** jen sport **vrcholový a organizovaný** v soutěžích a řízený pravidly, jejichž součástí je i zákaz užívání dopingových látek a metod. **Stále častěji** se setkáváme se snahou užívat určité podpůrné prostředky zvyšující účinek pohybové aktivity zaměřené na **pěstování těla**. Průzkumy provedené ve fitness centrech a posilovnách např. ukázaly, že **21% návštěvníků** těchto zařízení mělo již **trvalejší kontakt** s dopingovými látkami a 22% alespoň příležitostný. Proto je třeba neustále před potenciálním nebezpečím užívání látek s dopingovými účinky varovat.

Z hlediska **odpovědnosti a povinností** sportovce je důležité uvést, že znalost látek a metod obsažených v **Seznamu zakázaných látek a metod** se uplatňuje podle známého římského právního pravidla: „*Ignorantia Iuris Non Excusat*“ – tedy **neznalost práva neomlouvá**.

Dělení dopingů, dopingové látky a metody

Doping se obvykle **dělí** na **farmakologické látky, dopingové metody** a skupiny **látek, které podléhají určitým omezením**.

SEZNAM ZAKÁZANÝCH LÁTEK A METOD DOPINGU

Seznam nejméně jednou ročně publikuje WADA, má povahu **mezinárodního standardu** a nabývá **účinnosti 3 měsíce po svém zveřejnění**. Seznam rozlišuje zakázané látky zakázané metody. Dále seznam rozlišuje, zda jsou látky a metody zakázány vždy, nebo pouze při soutěži. Dalším rozlišení je dělení na zakázané látky specifické či nespecifické. Tady platí, že všechny zakázané látky jsou specifické s výjimkou výslovně označených za nespecifické. Právě toto dělení je důležité při ukládání sankcí, a především možnosti moderace (viz příklad v kapitole 9.5). Zásadně však platí, že za přítomnost specifických látek ve vzorku sportovce lze uložit trest nižší. Jedná se totiž o látky u nichž je pravděpodobné, že mohly být použity za jiným účelem než zvýšení výkonnosti sportovce např. léčba. Zde je potřebné uvést, že je naprosto nepochopitelné, že právě při použití látky nespecifické, a přitom zjevně použité za jiným účelem než zvýšení výkonnosti, nelze uložit trest nižší než jeden rok. Stal se tak např. v odkazovaném příkladu v kapitole 9.5 českému plavci Janu Šeflovi, který měl v říjnu 2017 pozitivní dopingový nález na kokain.

Seznamy mohou být **upravovány** podle **specifických požadavků** té, které soutěže. Jedná se zejména o látky jako **alkohol, kanabinoidy nebo psychofarmaka**.

TERAPEUTICKÉ VÝJIMKY

Za určitých přesně stanovených podmínek je možné, aby sportovec legálně užíval zakázané látky, resp. metody jako terapeutické výjimky. Obecná úprava je obsažena v článku 4.4 Kodexu nebo Směrnice. Podrobná úprava je upravena v Mezinárodním standardu pro terapeutické výjimky.

Základní zásadou je, že jinak zakázaná látka, která bude povolena terapeutickou výjimkou, nebude sportovci poskytovat výhodu v soutěži. Dále pak musí být kumulativně splněny tyto čtyři podmínky:

- je nutná pro akutní nebo chronickou léčbu nemoci sportovce
- s největší pravděpodobností nezvýší sportovcův výkon nad normální stav
- k látce a metodě neexistuje přijatelná alternativa
- nejde o následek dřívějšího použití látky před povolení terapeutické výjimky.

Sportovec musí výjimku obdržet před začátkem použití látky. Článek 4.3 seznamu terapeutických výjimek však uvádí čtyři výjimky z tohoto pravidla.

Sportovci mezinárodní úrovně žádají o výjimku příslušné mezinárodní federace, ostatní ADV. Proti zamítnutí se lze odvolat.

SKUPINY FARMAKOLOGICKÝCH LÁTEK

a) **Stimulancia**

Způsobují **stimulaci centrálního nervového systému**, ovlivňují únavu, bdělost, ostražitost, koncentraci, snižují vnímání bolesti.

b) **Narkotická analgetika**

Narkotická analgetika jako silně návykové látky, které svým působením na specifické receptory v CNS **upravují vnímání bolesti a emoce jedince**. Jejich silný tlumící efekt se používá i v tréninkovém zatížení, což umožňuje sportovci překonat vlastní limity bolesti a obejít limit svého maximálního výkonu. Velkým rizikem je vznik zranění nebo zhoršení svého zdravotního stavu, a to díky skrytí vnitřních projevů tělesných výstrah.

c) **Diuretika**

Látky, které zvyšují, respektive ovlivňují množství vylučované močí působením přímo na ledviny. Opět lék používány při nadměrném zadržování tekutin.

d) **Pertidové a Glykoproteinové hormony a jejich analoga**

Skupina látek, u kterých je velmi složité dokázat jejich nález v lidském těle. Většinou se jedná o látky tělu vlastní.

e) **Anabolické látky**

V Seznamu zakázaných látek a metod jsou anabolické látky na prvním místě a jsou rozděleny na androgenní anabolické steroidy a ostatní anabolické látky.

SKUPINA DOPINGOVÝCH METOD

Dopingové metody se vážou na **zvyšování přenosu kyslíku**, chemickou a fyzickou manipulaci a **genový doping**.

První uvedená kategorie, zvyšování přenosu kyslíku, je jednoduše řečeno **ulehčení tréninkového procesu**. Podobného posunu jde dosáhnout také tréninkem ve **vysokohorském prostředí** nebo v tzv. **hypoxických stanech**.

Druhá skupina, fyzické a chemické manipulace, v sobě zahrnuje **jakékoliv podvádění při dopingové kontrole**, za účelem **porušení integrity a platnosti vzorků**. To znamená ředění krve, cévkování, umělými náhražkami pohlavních orgánů (i takové případy jsou zaznamenány), včetně nitrožilních infuzí (samozřejmě s výjimkou nemocničních zákroků, kdy je tento postup zcela legitimní). Manipulace s močí se využívá při nepozornosti komisaře.

SKUPINA LÁTEK PODLÉHAJÍCÍ URČITÝM OMEZENÍM

Tato skupina látek je velmi specifická především svým častým „**mimo sportovním**“ **užíváním** a patří do ní:

a) **Alkohol**

Je látkou, která lidstvo provází od nepaměti, a je to opravdu **nejznámější droga** na světě. Ve sportu ovšem není zakázán ve všech disciplínách, což přikládáme jeho toleranci ve společnosti, avšak je pouze omezen v určitých disciplínách, především z důvodu bezpečnosti.

b) **Kanabinoidy**

Jsou podobnou látkou (co se alespoň užívání týče). Seznam zakázaných látek zakazuje jak **přírodní**, tak i **syntetické typy** těchto látek. Problematičnost této drogy je především ve společenském chápání, jako „**brána**“ **do světa tvrdých drog**. Toto tvrzení je, podle názoru odborníků, **odvážné**. **Marihuana** je symbolem svobody, a proto se nejčastěji vyskytuje ve sportech, jako je snowboarding, skateboarding a dalších podobných, kde filozofie sportu **spočívá ve svobodě**.

c) **Lokální anestetika**

Používají se k **potlačení bolesti**. Tyto látky dočasně **zabraňují přenosu nervového vzruchu** z bolestivého místa do mozku (např. u zubaře, při poranění) Samozřejmě podání takových látek je v určitých případech nevyhnutelné, takže je za specifických podmínek dovoleno. **Podmínka je samozřejmě nahlášení**, nejpozději při dopingové kontrole, dopingovému komisaři.

d) Glukokortikosteroidy

Mají analgetické účinky a předepisují se při léčbě astmatu a jiných alergií. Jejich protizánětlivé účinky, pro které jsou často využívány, bývají sporné vzhledem k možnosti oddálení hojícího procesu. Od 1. 1. 2011 nastaly jisté změny v udělování terapeutických výjimek, oproti předchozím letům. Při aplikaci glukokortikoidů je rozdílný postup, který závisí na způsobu podání látky. Při lokální aplikaci léku obsahujícího glukokortikoid není třeba nic oznamovat.

e) Betablokátory

jsou látky, které mají negativní vliv na vytrvalost, avšak velmi pozitivní ve sportech, kde je potřeba soustředění nebo přesnost, například automobilový sport, curling, golf, střelba (zakázané i mimo soutěž!) a další. Díky účinku snížení tepové frekvence, jsou využívány na léčbu srdečních onemocnění.